

4/11/1912: Η απελευθέρωση της Σιάτιστας Τα πολεμικά γεγονότα, οι άνθρωποι

ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ –ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το **1912** είναι η χρονιά κατά την οποία «...Τα 4 χριστιανικά κράτη της Ιλλυρικής (Βαλκανικής) ηνώθησαν, δια να αποσπάσουν εκ του τουρκικού ζυγού τους τυραννιμένους ομοεθνείς των», όπως αναφέρει δήλωση του Ελευθέριου Βενιζέλου στην Ελληνική Βουλή.

Στις **25 Σεπτεμβρίου 1912** το Μαυροβούνιο κήρυξε τον πόλεμο στην Τουρκία.

Στις **30 Σεπτεμβρίου του 1912** οι βαλκανικές χώρες, Βουλγαρία, Σερβία, Ελλάδα, επέδωσαν τελεσίγραφο στην Τουρκική Κυβέρνηση ζητώντας ευρύτατες μεταρρυθμίσεις (κυριότατα για σεβασμό των βαλκανικών πληθυσμών) στις βαλκανικές επαρχίες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Στις **4 Οκτωβρίου του 1912** η Τουρκία απέρριψε το τελεσίγραφο χαρακτηρίζοντάς το «θρασύτατη προσπάθεια παρέμβασης» και κήρυξε τον πόλεμο σε Βουλγαρία και Σερβία.

Την ακριβώς επόμενη μέρα, **5 Οκτωβρίου**, η Ελλάδα, θέτοντας σε ισχύ τις αμυντικές συμφωνίες, κήρυξε τον πόλεμο στην Τουρκία.

5/10/1912

Η γενική επιστράτευση στην Ελλάδα, που είχε αρχίσει τα μεσάνυχτα της 17^{ης} Σεπτεμβρίου 1912, οδήγησε στη δημιουργία δύο μεγάλων μονάδων του στρατού ξηράς: το **στρατό της Θεσσαλίας**, με διοικητή τον αντιστράτηγο διάδοχο Κωνσταντίνο, και το **στρατό της Ηπείρου**, με διοικητή τον αντιστράτηγο Κωνσταντίνο Σαπουντζάκη.

Τα πολεμικά γεγονότα είναι αστραπιαία και καταλυτικά:

5 Οκτωβρίου: Ο **στρατός της Θεσσαλίας** παραβιάζει την ελληνοτουρκική μεθόριο κατά τον άξονα Λάρισα-Ελασσόνα. Αντικειμενικός σκοπός είναι η κατάληψη της Κοζάνης και στη συνέχεια της Θεσσαλονίκης και της Φλώρινας.

6 Οκτωβρίου: Ο ελληνικός στρατός καταλαμβάνει την **Ελασσόνα**.

8 Οκτωβρίου: Καταλαμβάνεται από τον ελληνικό στρατό η **Δεσκάτη**.

9 Οκτωβρίου: Ο ελληνικός στρατός ανατρέπει τις τουρκικές δυνάμεις που κατείχαν τα **στενά του Σαρανταπόρου**, οι οποίες υποχωρούν προς τα Σέρβια.

10 Οκτωβρίου: Ο ελληνικός στρατός απωθεί τους Τούρκους στη μάχη των Στενών Πόρτας, καταλαμβάνει τα **Σέρβια** και κατευθύνεται προς την Κοζάνη.

12 Οκτωβρίου: Ελληνικές δυνάμεις απελευθερώνουν την **Κοζάνη**.⁽¹⁾

Το τι συμβαίνει στη Σιάτιστα μάς το αφηγείται ο Φίλιππος Ζυγούρης:

«Είναι η 11η Οκτωβρίου 1912, ημέρα της εβδομάδος Πέμπτη. Την εσπέραν της ημέρας αυτής, περί την δην μ.μ., καλείται εспеυσμένως [στην Ιερά Μητρόπολη] έκτακτη συνεδρίαση <επιτροπής>, η οποία απαρτίζεται από τα μέλη της Εθνικής Οργανώσεως Μακεδονικής Αμύνης και από πολλούς προκρίτους της Κοινότητος, μεταξύ των οποίων πρωτεύουν οι ιατροί και οι διδάσκαλοι της πόλεως. Κατά την συνεδρίαση αυτήν ανακοινούται από την Εθνική Οργάνωση επιστολή των οπλαρχηγών Μακρή και Καραβίτη, οι οποίοι ευρίσκοντο στο Παλαιόκαστρο με <δύναμη> [περίπου] 100 (εκατόν) οπλιτών, και άλλη προς τον Μουδύρη Σιατίστης, από τους ίδιους οπλαρχηγούς, που είχε ως εξής:

Προς τον Σταθμάρχην Σιατίστης

Εν ονόματι του Βασιλέως Γεωργίου σε διατάσσομεν, όπως αμέσως εκκενώσης την πόλιν, διότι θα προελάση αύριον ο Ελληνικός Στρατός προς απελευθέρωσιν αυτής.

Οι αρχηγοί

Μακρής και Καραβίτης

Μετά την ανακοίνωση των ανωτέρω διεξάγεται μακρά συζήτησις, εάν συμφέρι να εισέλθει το σώμα ως καταλυτής της τουρκικής Αρχής ή να διευκολυνθεί απλώς η διέλευσίς του, για να μεταβεί εις Βογασιτόν, τόπον προορισμένον για τη συγκέντρωση των ανταρτικών σωμάτων».

Για την κατανόηση των γεγονότων αξίζει να θυμηθούμε ότι:

Ανταρτικά Σώματα –εδώ- ονομάζονται τα εθελοντικά σώματα που έδρασαν στη Μακεδονία κατά τους Βαλκανικούς πολέμους. Η επίσημη ορολογία τους είναι **Πρόσκοποι**.

«Πρόσκοποι εκλήθησαν τότε οι εθελονταί, οίτινες, ΜΗ υπόχρεοι προς επιστράτευσιν, προσήλθαν αθρόως. Δόσαντες τον όρκον του στρατιώτου, δεν κατετάγησαν εις τον τακτικόν στρατόν, αλλά υπό ωρισμένους αξιωματικούς ή ιδιώτας οπλαρχηγούς, ανέλαβον, υπό τας διαταγάς των Αρχηγών Στρατού Ηπείρου και Θεσσαλίας, πλείστας και δυσκόλους αποστολάς κατά τους αγώνας, συχνάκις συμπολεμήσαντες και ενισχύσαντες τον τακτικόν στρατόν... Οι εθελονταί ούτοι, κατά την έκθεσιν της επιτροπής επί του εξοπλισμού εθελοντικών Σωμάτων, ανήλθον ειςτο όλον 6.025»⁽²⁾

Τα εθελοντικά Σώματα συγκροτήθηκαν ως εξής: «.....με υπόδειξη του Επιτελείου Στρατού, η Κυβέρνηση κάλεσε παλιούς, δοκιμασμένους Μακεδονομάχους και τους ανέθεσε την εξής υπηρεσία: Να οργανώσουν εθελοντικά Σώματα, των οποίων η αποστολή θα ήταν να μπαίνουν μέσα σε τουρκοκρατούμενες ελληνικές περιοχές - προπορευόμενοι του Στρατού μας. Να ανατινάζουν γέφυρες, να κόβουν τα τηλεγραφικά σύρματα και γενικά να παρενοχλούν και να παρεμποδίζουν τις κινήσεις των τουρκικών στρατευμάτων, κάνοντας «κλεφτοπόλεμο». Ταυτόχρονα, να ανιχνεύουν το έδαφος και να συλλέγουν πληροφορίες για τον εχθρό, τις οποίες να διαβιβάζουν στον ελληνικό στρατό που θα ακολουθούσε (γι' αυτό ακριβώς και η επίσημη ονομασία τους ήταν Πρόσκοποι). Πέρα απ' αυτό, θα αφοπλίζουν τους Τούρκους χωρικούς και θα εμψύχωναν τον ντόπιο πληθυσμό, προετοιμάζοντας τον ερχομό του στρατού μας. Κι ακόμη, σε δύσκολες φάσεις του πολέμου, θα μάχονταν μαζί με τον τακτικό στρατό....».⁽³⁾

Συνεχίζουμε την αφήγηση του Φ. Ζυγούρη ⁽⁴⁾:

«Γέτοιες ώρες η λογική αδρανεί. Η καρδιά κυριαρχεί. Όνειρα πρόκειται να πραγματοποιηθούν. Πόθοι τσούτων αιώνων παρουσιάζονται ως μέλλοντες να εκπληρωθούν. Ποιος είναι εκείνος που θα προβεί σε αντίδραση, υποβάλλοντας σε αυστηρή λογική τα προτεινόμενα

Αποφασίζεται επομένως παμψηφεί η θριαμβευτική είσοδος των σωμάτων στην πόλη και η απομάκρυνση ή η σύλληψη των ολίγων οργάνων της τουρκικής Κυβερνήσεως, σε περίπτωση που δε θα απεφάσιζαν να απομακρυνθούν, και αμέσως στέλλεται στο Παλαιόκαστρο ο Ηρακλής Γκιουλέκα, για να παραλάβει και οδηγήσει τους οπλαρχηγούς την επαύριο

Η 12^η Οκτωβρίου 1912

Η 12^η Οκτωβρίου 1912 είναι ημέρα κρίσιμη για τη Σιάτιστα. Η ημέρα που πρόκειται να χαράξει στας δέλτους της ιδιαίτερης Ιστορίας της ή την δόξαν της ή την καταστροφήν της. Με τις πρώτες χρυσίζουσες φωτεινές δεσμίδες (ακτίνες) του ηλίου ηχολογούν οι κώδωνες των εκκλησιών, η φωνή της χριστιανικής πίστεως, και ακούεται ένας πυροβολισμός, η φωνή της ελεύθερης πατρίδος. Με τα δυο αυτά σύμβολα οι κάτοικοι της Χώρας καλούνται σε συναγερμό. Το ίδιο γίνεται και στη Γεράνεια, της οποίας οι κάτοικοι συναθροίζονται στην Αγορά και αναμένουν τους Χωριώτες. Στα κωδωνοστάσια κυματίζει η γαλανόλευκη. Οι κάτοικοι της Χώρας έχουν συγκεντρωθεί στον περίβολο της Ιεράς Μητροπόλεως. Ετοιμάζονται εκεί και εκκινούν για την Γεράνεια. Έχουν

επικεφαλής το ιερατεϊόν, με σημαιοφόρο τον Παπαλάζαρο Κουρσάνου, και παράπλευρα σώμα ενόπλων εθελοντών, ίνα φανεί μια ακόμη φορά ότι αι δυο αυτές υψηλές και ιερές ιδέες, η πίστη του Χριστού και η ελευθερία της Πατρίδος, τις οποίες ο Έλλην θέλει ηνωμένες και τις θεωρεί ιερά Παλλάδια, στον βωμό των οποίων πρόθυμα θυσίασε και θυσιάζει τα πάντα και χάρις στα οποία η ελληνική φυλή μεγαλούργησε και θα μεγαλουργεί, πηγαίνουν και τις ώρες αυτές αδελφωμένες να υποδεχτούν και να χαιρετίσουν εκείνους, οι οποίοι φέρουν σ' αυτές το μήνυμα ότι κόβονται τα δεσμά της μαύρης δουλείας και κηρύσσονται πάλι ελεύθερες. Έτσι προχωρούν και φθάνουν στην Αγορά της Γερανείας, όπου τους υποδέχονται οι κάτοικοι αυτής με ζητωκραυγές και χειροκροτήματα και από κοινού διευθύνονται στον ορισμένο τόπο της υποδοχής, στον Άγιο Νικάνορα.

Εκεί καταλαμβάνουν θέσεις και, με μια ανείπωτη λαχτάρα, αναμένουν να ιδούν τους ελευθερωτάς τους μια ώρα νωρίτερα. Ύστερα από λίγα λεπτά φαίνονται τα πρώτα της παρατάξεως ζευγάρια. Τα πλήθη ξεσπούν σε ουρανομήκεις ζητωκραυγές και σε ακράτητα χειροκροτήματα. Πλησιάζουν τα λεβεντόπαιδα ελαφροκίνητα και υπερήφανα. Σπεύδουν σε συνάντησή τους το ιερατείο και τα μέλη της Εθνικής Επιτροπής. Χαιρετίζουν τους αρχηγούς και τα πλήθη φωνάζουν «Χριστός Ανέστη, παιδιά. Καλώς ήρθατε, αδέρφια μας». Πολλοί κλαίνουν και εναγκαλίζονται και φιλούν αυτούς. Η πορεία συνεχίζεται με διεύθυνση (κατεύθυνση) προς τη Χώρα, με μια πρωτοφανή συγκίνηση, με ένα απερίγραπτο ενθουσιασμό. Φέσια ξεσχίζονται και πετιούνται στον αέρα, κάθε ένας αισθάνεται την καρδιά του να πάλλει με ένα τρόπο τέτοιο, που άλλοτε δεν έχει αισθανθεί και ούτε θα αισθανθεί άλλη φορά. Κάθε ένας βαδίζοντας προσπαθεί να προσπεράσει τον προηγούμενό του, να πλησιάσει κάποιο από τα παλικάρια, κάτι να του ομιλήσει, για να του εκδηλώσει το μέγεθος της χαράς του και τη βαθιά ευγνωμοσύνη του. Ο ενθουσιασμός ξεσπά στον Εθνικό Ύμνο. Το τι [έγινε τότε] δεν περιγράφεται. Ό,τι κι αν γράψουμε θα είναι απλή σκιά της πραγματικότητας. Η πομπή έτσι προχωρεί και περνάει τους δρόμους της Γερανείας, όπου οι γυναίκες και τα κοράσια ραίνουν με άνθη [από τα παράθυρα και τις στέγες των οικιών] τους καταλυτάς της τυραννίας και τους καλωσορίζουν φωνάζοντας: «Καλώς ήρθατε, παλικάρια». Έτσι βαδίζοντας φθάνει η ανθρωποπλημμύρα στο Διοικητήριο, όπου υποδέχεται τους ελευθερωτάς ο Δήμαρχος της πόλεως Μηνάς Θεοδώρου, ο οποίος αναδείχθηκε τόσο ακάματος θεράπων της ιατρικής επιστήμης, όσο και ακούραστος εργάτης των κοινοτικών υπηρεσιών, τας οποίας κατά καιρούς ανελάμβανε.

Με συγκίνηση απερίγραπτη γίνεται η παράδοση και παραλαβή της πόλεως και ανακηρύσσεται ελεύθερη εν ονόματι του Βασιλέως Γεωργίου. Υψώνεται στο Διοικητήριο η Γαλανόλευκη, την οποίαν ο λαός χαιρετίζει με φρενιτιώδεις ζωτοκραυγές και συνεχή χειροκροτήματα, αλλά και με δάκρυα ενθουσιασμού και πυροβολισμούς.»

Η συμπεριφορά αυτή των κατοίκων της Σιάτιστας στις 12 Οκτωβρίου 1912 δικαιολογεί τη διαπίστωση που καταγράφεται από το συνταγματάρχη Ν. Κλαδά σε έκθεσή του:

«Ο Ελληνικός στρατός εξησφάλισε και εμονιμοποίησε την ελευθερίαν της Σιατίστης, αλλά δεν την απηλευθέρωσεν υπό την καθαράν σημασίαν του στρατιωτικού όρου, καθ' όσον η ενθουσιώδης αυτή πόλις απηλευθερώθη μόνη της.»

Στις **13 Οκτωβρίου** επιχειρήθηκε ανεπιτυχής προσπάθεια ανακατάληψης της Σιάτιστας από τους Τούρκους.

Ο Ιωάννης Αποστόλου στο βιβλίο του **Ιστορία της Σιατίστης** σημειώνει:

«Την 14^{ην} Οκτωβρίου 3 ανιχνευταί ιππείς του Ελληνικού στρατού προελαύνοντες εκ Κοζάνης επεσκέφθησαν την Σιάτισταν επιστρέψαντες αυθημερόν. Παρ' αυτών επληροφορήθημεν τα της καταλήψεως της Κοζάνης υπό του Ελληνικού στρατού και ο κόσμος ανεθάρρησεν αρκετά.

Την επομένην τα υπό τον Δηληγιαννάκη και Καούδην σώματα, τα οποία είχαν παραμείνει προς υπεράσπισιν της Σιατίστης, εβάδισαν προς τα άνω.

Μείνασα δε η πόλις άνευ στρατιωτικής δυνάμεως, διότι η εκ 17 πεζοναυτών ωπλισμένων με γκρα φρουρά ήτο ανίσχυρος, τη επεβάλλετο να φρουρήση εαυτήν διά των ιδίων δυνάμεων. Διό η Εθνική Επιτροπή μετά των προκρίτων συσκευθέντες εν τη Ιερά Μητροπόλει ανέθηκαν εις τους οπλαρχηγούς Σπύρον Τσαούση, Καραπιπέρην και Λιόλιον Τσαούση ίνα σχηματίσωση περιπολίας εκ των ικανωτέρων Σιατιστέων και φρουρώσι νυχθημερόν τας εισόδους της πόλεως συγχρόνως δε απέστειλαν τους Αθανάσιον Κανατσούλην και Ιωάννην Αποστόλου εις Κοζάνην, όπως παραστήσωσιν εις τας εκεί στρατιωτικάς αρχάς την επιτακτικήν ανάγκην της αποστολής στρατού προς κατάληψιν της Σιατίστης όπερ και επέτυχον ούτοι.

Όντως δε την **19^{ην} Οκτωβρίου** το ανεξάρτητον Σύνταγμα Ευζώνων υπό την διοίκησιν του συνταγματάρχου Γεννάδη εισήρχετο εις Σιάτισταν όπου του εγένετο αποθεωτική υποδοχή υπό του λαού και εψάλη δοξολογία εν τω ναώ Προφήτου Ηλία δια την απελευθέρωσιν της πόλεως εις ην παρέστησαν όλοι οι αξιωματικοί του Συντάγματος, χαιρετισθέντες δι' ενθουσιώδους προσφωνήσεως υπό του αρχιερατικού επιτρόπου

Παπαϊωάννου Παπανικολάου το οποίον την επομένην προχώρησεν προς τα άνω προς ενίσχυσιν των μαχομένων εθελοντικών σωμάτων⁽⁵⁾

Οι επόμενες μέρες ήταν γεμάτες αγωνία γιατί οι πολεμικές επιχειρήσεις συνεχίζονταν, συνέβη δε και το μεγάλο ατύχημα του ελληνικού στρατού στη Μπάνιτσα με αποτέλεσμα να αναταρραχθούν οι τουρκικές δυνάμεις και οι κάτοικοι των περιχώρων της Σιάτιστας πανικόβλητοι μπροστά στα φανατισμένα τουρκικά σώματα κατέφυγαν στην οχυρή Σιάτιστα για φύλαξη και προστασία.

Στις **4 Νοεμβρίου** σημειώθηκε η μεγάλη επίθεση των τουρκικών στρατευμάτων για την ανακατάληψη της Σιάτιστας στην οποία είχε φτάσει πλέον ο ελληνικός στρατός.

Η μάχη της 4^{ης} Νοεμβρίου παγίωσε την απελευθέρωση της Σιάτιστας και υπήρξε η χαρακτηριστική βολή για τους Τούρκους. Έχει γραφεί ότι: «εάν η Σιάτιστα έπιπεν ίσως τα όρια του Ελληνικού Κράτους, να ήσαν νοτιότερον της Φλωρίνης»⁽⁶⁾

Τα της μάχης θα τα διαβάσουμε από τις εφημερίδες της εποχής σε επόμενο άρθρο:

Βιβλιογραφία:

- (1) **Επίτομο λεξικό της Ελληνικής Ιστορίας, Πρόσωπα - Γεγονότα - Ημερομηνίες - Χάρτες – Συνθήκες**, Έκδοση: ΤΟ ΒΗΜΑ, 2004. Επιμέλεια: Βαγγέλης Δρακόπουλος - Γεωργία Ευθυμίου.
- (2) Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού, **Επίτομη Ιστορία των Βαλκανικών πολέμων 1912-1913**, Έκδοση Διευθύνσεως Ιστορίας Στρατού, Αθήνα 1987, τόμος Α', σελ. 27.
- (3) Κελαϊδής Πάρις, **Κρητικοί εθελοντές στους απελευθερωτικούς πολέμους 1912-13**. Εκδόσεις "Καράβι και τόξο", Αθήνα 1995, σελ. 28.
- (4) Ζυγούρης Φίλιππος, **Ιστορικά σημειώματα περί Σιατίστης και λαογραφικά αυτής**, επιμέλεια Θεοδώρα Ζωγράφου – Βώρου, ιδ. έκδοση, Σιάτιστα 2010.
- (5) Αποστόλου Ιωάννης, **Ιστορία της Σιατίστης**, Εκδοτικός οίκος Δημητράκου Α.Ε., Αθήναι 1929, σελ. 100,101.
- (6) Στρακαλής Μιλτιάδης, **50 έτη Ελευθερίας**, έκδοση του Δήμου Σιάτιστας, Τύποις Τσιρώνη, Αθήναι 1962, σελ. 32.

Οι φωτογραφίες των αποσπασμάτων των εφημερίδων προέρχονται από το διαδικτυακό τόπο: Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος. Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Εφημερίδων και Περιοδικού τύπου <http://www.nlg.gr/digitalnewspapers/ns/main.html> (*)

[Πίνακας δημοσιευμάτων](#)